

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕

๑. บทนำ

“ทรัพยากรน้ำ” เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช และสัตว์ และเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ แต่สภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศอันเนื่องมาจากประชากรของโลกมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีมาก ความต้องการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกด้าน แต่ทรัพยากรน้ำนั้น เป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการและเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ให้ใช้อย่างยั่งยืน ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการชลประทานเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการในเรื่องน้ำ ตามธรรมชาติที่มีจำนวนมากแต่ในสภาพความเป็นจริงการกระจายทรัพยากรน้ำที่มนุษย์นำไปใช้ได้ เป็นไปอย่างไม่เท่าเทียมกันบางแห่งมีน้ำมากมายเกินพอแต่บางแห่งก็ขาดแคลนจนแทบไม่มีเลย ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการชลประทานนั้น เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบาย หรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุข ภาค การอุตสาหกรรม การป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ และการคมนาคมทางน้ำที่อยู่ในเขตชลประทาน อันเป็นการดำเนินการเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากรและพัฒนาประเทศชาติ^๑ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการชลประทานในปัจจุบันยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากกฎหมายเฉพาะซึ่งส่งเสริมและควบคุมการชลประทานในส่วนที่รัฐต้องจัดสรรทรัพยากรน้ำให้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ นั้น เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับไม่มีบทบัญญัติที่รองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมควรได้รับการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและมีการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็น

^๑ อัมพร ฮักเจริญ, ปัญหาทางกฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: ศึกษารณณ์เพื่อการชลประทาน, (นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

ระบบ ดังนั้น คอลัมน์ การปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM จึงขอนำเสนอบทความ เรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕” ดังนี้

๒. ความเป็นมาของการชลประทาน

มนุษย์รู้จักและเห็นความสำคัญของการชลประทานมานานกว่า ๕,๐๐๐ ปีแล้ว โดยประเทศที่เจริญรุ่งเรืองในอดีต เช่น ประเทศแอสซีเรีย บาบิโลเนีย อียิปต์ กรีก และจีน ต่างได้จัดตั้งโครงการชลประทานด้วยการสร้างเขื่อนแล้วขุดคลองส่งน้ำนำน้ำจากด้านหน้าเขื่อนไปให้พื้นที่เพาะปลูก จนทำให้การเพาะปลูกได้ผลดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง เป็นประเทศที่เจริญและมั่งคั่งในยุคสมัยสำหรับประเทศไทยนั้น พบว่าคนไทยให้ความสำคัญและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการชลประทานมานานแล้ว ดังจะเห็นได้จากความเป็นมาของการชลประทานในสมัยต่าง ๆ กล่าวคือ ในสมัยกรุงสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงสร้างเขื่อนดินแห่งหนึ่งใช้สำหรับเก็บกักน้ำในลำธารที่มีมากในฤดูฝน และระบายน้ำที่เขื่อนเก็บกักไว้ออกไปให้พื้นที่เพาะปลูกรอบ ๆ ในระยะที่ฝนไม่ตกและในหน้าแล้ง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้ทรงสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำธารทองแดงเพื่อเก็บกักน้ำไว้สำหรับใช้รดต้นไม้ สำหรับอุปโภคบริโภคในบริเวณพระราชนิเวศน์ธารเกษม และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำที่ห้วยซับเหล็กเพื่อเก็บกักน้ำไว้สำหรับการเพาะปลูกและการอุปโภคบริโภคที่เมืองลพบุรี นอกจากนี้ ยังมีการขุดคลองเชื่อมแม่น้ำสายต่าง ๆ ในบริเวณทุ่งราบภาคกลางเพื่อประโยชน์ในด้านคมนาคม และเพื่อนำน้ำจากแม่น้ำกระเจาเข้าไปสู่พื้นที่เพาะปลูกให้ราษฎรได้วิเศษดีขึ้นใช้ในการปลูกข้าวตามบริเวณสองฝั่งลำน้ำอีกด้วย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การชลประทานได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการขุดลอกคลองและขุดคลองขึ้นใหม่ในบริเวณทุ่งราบภาคกลางจำนวนมาก ดำเนินการโดยบริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม Siam Canals, Lands and Irrigation Company มีการว่าจ้างนายช่างชลประทานชาวต่างประเทศมาศึกษาพิจารณาและแก้ไขเรื่องการจัดหาน้ำในประเทศ มีการจัดตั้ง “กรมคลอง” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ดูแลทำนุบำรุงคลองต่าง ๆ ไม่ให้ตื้นเขิน โดยมี นาย เย โฮมัน วันเดอร์ ไฮเต วิศวกรชลประทานชาวฮอลันดาเป็นเจ้ากรมคลองคนแรก ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการจัดตั้ง “กรมท่อน้ำ” ขึ้นแทนกรมคลอง โดยมี นายอาร์ ซี อาร์ วิล สัน เป็นเจ้ากรมท่อน้ำ มีการจัดสร้างกิจการชลประทานขนาดใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยก่อสร้างเขื่อนพระราม ๖ ปิดกั้นแม่น้ำป่าสักที่ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมก่อสร้างงานระบบส่งน้ำครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกประมาณ ๖๘๐,๐๐๐ ไร่ นับเป็นการชลประทานขนาดใหญ่แห่งแรกในประเทศที่ก่อสร้างถูกต้องตามหลักวิชาการและทันสมัยตามหลักเทคโนโลยีการพัฒนาแหล่งน้ำ จากนั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเปลี่ยนชื่อกรมท่อน้ำเป็น “กรมชลประทาน” ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Irrigation ทำหน้าที่วางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาน้ำเพื่อนำไปใช้ในการเพาะปลูกเป็นหลักเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ และนับแต่นั้น

เป็นต้นมากรมชลประทานได้ดำเนินการก่อสร้างกิจการชลประทานไปทั่วทุกภาคของประเทศเพื่อรองรับการขยายตัวทางการผลิตและความต้องการอุปโภคบริโภคภายในประเทศ^๒

๓. กฎหมายเกี่ยวกับการชลประทาน

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการชลประทานนั้นมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติรักษาคล่อง รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อจัดการบำรุงรักษาคล่องที่ชำรุดตื้นเขินเพื่อประโยชน์ในการสัญจรของราษฎร และบำรุงรักษาคล่องเก่าที่มีอยู่แล้ว และคล่องที่ขุดขึ้นใหม่ให้มีความเรียบร้อย พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร พุทธศักราช ๒๔๘๒ เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อจัดการและควบคุมการชลประทานที่ราษฎรได้ทำขึ้นเพื่อส่งน้ำจากทางน้ำหรือแหล่งน้ำไปใช้ในการเพาะปลูก โดยไม่รวมถึงการใช้น้ำในกิจการประเภทอื่น ๆ เช่น ภาคอุตสาหกรรม อันเป็นการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของราษฎรอย่างเท่าเทียม พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อให้มีการจัดทำคันและคูน้ำเพื่อประโยชน์ในการกักเก็บน้ำและส่งน้ำซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำจากโครงการชลประทาน ตลอดจนควบคุมดูแลเจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองในการจัดทำและบำรุงรักษาคันและคูน้ำเพื่อควบคุมการใช้น้ำและแบ่งปันน้ำในการเกษตร พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินที่ใช้เพื่อเกษตรกรรม ให้สมบูรณ์ทั่วถึงที่ดินทุกแปลงเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต โดยการรวบรวมที่ดินหลายแปลงในบริเวณเดียวกันเพื่อวางแผนจัดรูปที่ดินเสียใหม่ ตลอดจนมีการจัดระบบชลประทานและการระบายน้ำ จัดสร้างถนน ปรับระดับพื้นที่ดิน การบำรุงดิน และมีการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดรูปที่ดิน

^๒ วรรณการของการชลประทาน สืบค้นข้อมูลจาก สำนักงานก่อสร้าง ๑ สำนักพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง กรมชลประทาน เว็บไซต์ www.irrigroup.com/index.php?lay=show&ac=article&id=353204&Ntype=3.

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ มีขึ้นเพื่อส่งเสริมและควบคุมการชลประทานของรัฐ มีสาระสำคัญดังนี้

เป็นกฎหมายที่ส่งเสริมและควบคุมการชลประทานในส่วนของรัฐที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งน้ำหรือเพื่อกัก เก็บ รักษา ควบคุม ส่ง ระบายหรือแบ่งน้ำเพื่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุขโรค หรือการอุตสาหกรรม การป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำ และการคมนาคมทางน้ำซึ่งอยู่ในเขตชลประทาน

โดยมีขอบเขตหรือพื้นที่ที่จะใช้บังคับได้แก่ ทางน้ำชลประทาน เขตชลประทาน และเขตงาน

“ทางน้ำชลประทาน” หมายความว่า ทางน้ำที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศว่าเป็นทางน้ำชลประทาน แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

ประเภท ๑ ทางน้ำที่ใช้ในการส่ง ระบาย กัก หรือกั้นน้ำเพื่อการชลประทาน

ประเภท ๒ ทางน้ำที่ใช้ในการคมนาคมแต่มีการชลประทานร่วมอยู่ด้วย เฉพาะภายในเขตที่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน

ประเภท ๓ ทางน้ำที่สงวนไว้ใช้ในการชลประทาน

ประเภท ๔ ทางน้ำอันเป็นอุปกรณ์แก่การชลประทาน

“เขตชลประทาน” หมายความว่า เขตที่ดินที่ทำการเพาะปลูกซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการชลประทาน

“เขตงาน” หมายความว่า เขตที่ดินที่ใช้ในการสร้างและการบำรุงรักษาการชลประทานตามที่เจ้าพนักงานได้แสดงแนวเขตไว้

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ ให้อำนาจแก่รัฐโดยกรมชลประทานในการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ในกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๓.๑ การควบคุมการปิดเปิดน้ำและการเดินเรือในทางน้ำชลประทาน กรมชลประทานมีอำนาจในการเปิดปิดน้ำจากทางน้ำชลประทานและการเดินเรือในทางน้ำชลประทาน โดยอธิบดีกรมชลประทานมีอำนาจ

(๑) ปิด กั้น หรือเปิดน้ำในทางน้ำชลประทาน

(๒) ขุดลอก ซ่อม หรือตัดแปลงแก้ไขทางน้ำชลประทาน หรือจัดให้มีสิ่งก่อสร้างขึ้นในทางน้ำชลประทาน

(๓) ห้าม จำกัด หรือกำหนดเงื่อนไขในการนำเรือ แพ ผ่านทางน้ำชลประทานตาม

(๑) หรือ (๒)

การใช้อำนาจของอธิบดีในกรณีนี้ให้ปิดประกาศไว้ ณ ที่ชุมนุมชนในท้องถิ่นล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน เว้นแต่กรณีฉุกเฉิน อธิบดีมีอำนาจดำเนินการไปก่อนได้

นอกจากนี้อธิบดียังมีอำนาจห้าม จำกัดหรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้เรือ แพ การใช้น้ำ การระบายน้ำหรือการอื่นในทางน้ำชลประทานประเภท ๔ โดยประกาศไว้ ณ ที่ชุมนุมชนในท้องถิ่นล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน

กรณีของเจ้าพนักงาน ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่มีอำนาจปิดหรือเปิดประตูน้ำ เขื่อนระบาย ประตูระบาย ท่อน้ำ ท่อเชื่อม สะพานทางน้ำ ปูม หรือลากเข็นสายลิ้นบริเวณทำนบหรือ ประตูระบาย และห้ามมิให้เรื่อนต์หรือเรือกลไฟเดินในทางน้ำชลประทานประเภท ๑ เว้นแต่จะได้รับ หนังสืออนุญาตจากเจ้าพนักงานเป็นครั้งคราวตามความจำเป็น และห้ามมิให้เรื่อนต์หรือเรือกลไฟรับจ้าง ขนส่งคนโดยสารหรือสินค้าหรือรับจ้างลากจูงในทางน้ำชลประทานประเภท ๒ เว้นแต่จะได้รับ ใบอนุญาตจากเจ้าพนักงาน

ในกรณีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้น ให้รัฐมนตรีมีอำนาจในการ ออกกฎกระทรวงเพื่อดำเนินการกำหนดเงื่อนไขและควบคุมการใช้เรือ แพ เรื่อนต์ และเรือกลไฟ ในทางน้ำชลประทานประเภท ๑ และประเภท ๒ และกำหนดค่าบำรุงทางน้ำชลประทานในทางน้ำ ชลประทานดังกล่าว

๓.๒ การสั่งห้ามการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทาน นอกจากอธิบดีกรมชลประทานจะมี อำนาจห้าม จำกัดหรือกำหนดเงื่อนไขในการใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานประเภท ๔ ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว เจ้าพนักงานยังมีอำนาจสั่งห้ามมิให้ผู้ใดชักหรือใช้น้ำในทางน้ำชลประทานในเมื่อเห็นว่าจะ เป็นเหตุที่จะ ก่อให้เกิดการเสียหายแก่ผู้อื่นอีกด้วย

๓.๓ การส่งน้ำและกักเก็บน้ำในเขตชลประทาน เพื่อประโยชน์ของการส่งน้ำจาก การชลประทานและการกักเก็บน้ำไม่ปล่อยน้ำทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ เมื่อเจ้าพนักงานได้ส่งน้ำ ระบายน้ำ หรือสูบน้ำเข้าไปในที่ดินแห่งใดเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก ห้ามมิให้ผู้ใดปิดกั้นน้ำไว้ด้วย วิธีใด ๆ จนเป็นเหตุไม่ให้น้ำไหลไปสู่ที่ดินใกล้เคียงหรือปลายทาง ถ้าเห็นสมควรเจ้าพนักงานหรือ นายอำเภอหรือผู้ทำการแทนนายอำเภอมีอำนาจที่จะสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินหรือ ผู้ทำการเพาะปลูก เปิดสิ่งที่ปิดกั้นน้ำไว้ตามที่กำหนดให้หรือจัดการเปิดเสียเองก็ได้ และเมื่อเจ้าพนักงาน ได้ส่งน้ำหรือสูบน้ำเข้าไปในที่ดินแห่งใดเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก เจ้าพนักงานหรือนายอำเภอหรือ ผู้ทำการแทนนายอำเภอมีอำนาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินหรือผู้ทำการเพาะปลูกบนพื้นที่ดิน

ภายในบริเวณที่จะได้รับน้ำนั้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดภายในระยะเวลาที่จะได้กำหนดให้ เพื่อกักน้ำนั้นไว้ไม่ให้ไหลไปเสียเปล่าจนเป็นเหตุให้ที่ดินข้างเคียงไม่ได้รับน้ำตามที่ควร

๓.๔ การเก็บค่าชลประทาน เพื่อประโยชน์ในการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงเรียกเก็บค่าชลประทานจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำจากทางน้ำชลประทานไม่ว่าผู้ใช้น้ำจะอยู่ในหรือนอกเขตชลประทาน โดยมีอัตราค่าชลประทานตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่อัตราค่าชลประทานที่จะเรียกเก็บจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตชลประทาน หรือจากผู้ใช้น้ำเพื่อเกษตรกรรมนอกเขตชลประทานนั้นจะเรียกเก็บได้ไม่เกินไร่ละ ๕ บาท ต่อปี และอัตราค่าชลประทานสำหรับการใช้น้ำเพื่อกิจการโรงงาน การประปา หรือกิจการอื่นนั้นจะเรียกเก็บได้ไม่เกินลูกบาศก์เมตรละ ๕๐ สตางค์

ทั้งนี้ ค่าชลประทานที่เก็บได้ให้นำส่งเข้าบัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานซึ่งตั้งขึ้นในกรมชลประทาน โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นเงินรายได้แผ่นดิน และการใช้จ่ายเงินของทุนหมุนเวียนเพื่อการชลประทานให้กระทำได้เฉพาะการชลประทานตามระเบียบที่รัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

๓.๕ การเชื่อมต่อและการขุดลอกทางน้ำชลประทาน เพื่อประโยชน์ในการส่งน้ำ ป้องกันมิให้มีการรั่วไหลของน้ำหรือเกิดการตื้นเขินของทางน้ำชลประทาน ห้ามมิให้ผู้ใดขุดคลองหรือทางน้ำมาเชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือมาเชื่อมกับทางน้ำอื่นที่เชื่อมกับทางน้ำชลประทาน หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้น้ำในทางน้ำชลประทานรั่วไหล อันอาจก่อให้เกิดการเสียหายแก่การชลประทาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย ผู้ฝ่าฝืนนอกจากจะได้รับโทษตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ศาลจะสั่งให้ปิดกั้นคลองหรือทางน้ำนั้นมิให้น้ำรั่วไหลต่อไปก็ได้ และเพื่อป้องกันอันตรายอันอาจเกิดแก่การชลประทาน อธิบดีมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการดังกล่าวในปิดกั้นทางน้ำนั้นหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อมิให้น้ำรั่วไหลได้ต่อไป หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานจัดการได้ทันที และถ้าจำเป็นจะต้องใช้ที่ดินเพื่อการนี้ ก็ให้มีอำนาจใช้ที่ดินริมคลองหรือริมทางน้ำนั้นได้เท่าที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายในการนี้รวมทั้งค่าเสียหายที่จะต้องชดเชยให้แก่เจ้าของที่ดินให้คิดเอาจากผู้ฝ่าฝืนทั้งสิ้น

และห้ามมิให้ผู้ใดขุด ลอก ทางน้ำชลประทานอันจะทำให้เสียหายแก่การชลประทานหรือปิดกั้นทางน้ำชลประทาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี

๓.๖ การคุ้มครองทางน้ำชลประทาน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองทางน้ำชลประทาน กฎหมายจึงห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ ดังต่อไปนี้

ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้าง แก้วไข หรือต่อเติมสิ่งก่อสร้าง หรือปลูกปักสิ่งใดหรือทำการเพาะปลูก รุกกล้าทางน้ำชลประทาน ชานคลอง เขตคันคลอง หรือเขตพนัง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากนายช่างชลประทาน ในกรณีฉุกเฉินเพื่อป้องกันภัยอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่การชลประทาน นายช่างชลประทานมีอำนาจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้สิ่งรุกกล้าพ้นไปจากทางน้ำชลประทาน ชานคลอง เขตคันคลองหรือเขตพนังได้

ถ้ามีต้นไม้ในที่ดินของผู้ใดรูก้ำทางน้ำชลประทานหรือทำให้เสียหายแก่ทางน้ำชลประทาน เจ้าพนักงานมีอำนาจสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินนั้นตัดหรือนำต้นไม้ขึ้นไปให้พ้นเสียได้

ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการอันเป็นการกีดขวางทางน้ำชลประทาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากนายช่างชลประทาน ในกรณีฉุกเฉินเพื่อป้องกันภัยอันตรายอันอาจเกิดขึ้นแก่การชลประทาน นายช่างชลประทานมีอำนาจดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้สิ่งกีดขวางพ้นไปจากทางน้ำชลประทานได้

ห้ามมิให้ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์พาหนะลงไปในทางน้ำชลประทานประเภท ๑ และประเภท ๒ หรือเหยียบย่ำคันคลอง ชานคลอง หรือบริเวณสิ่งก่อสร้างอันเกี่ยวกับการชลประทาน เว้นแต่ในที่ที่ได้กำหนดอนุญาตไว้หรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าพนักงาน

ห้ามมิให้ผู้ใดทิ้งมูลฝอย ชากสัตว์ ชากพืช เถ้าถ่าน หรือสิ่งปฏิกูลลงในทางน้ำชลประทานหรือทำให้น้ำเป็นอันตรายแก่การเพาะปลูกหรือการบริโภค และห้ามมิให้ผู้ใดปล่อยน้ำซึ่งทำให้เกิดเป็นพิษแก่น้ำตามธรรมชาติ หรือสารเคมีเป็นพิษลงในทางน้ำชลประทาน จนอาจทำให้น้ำในทางน้ำชลประทานเป็นอันตรายแก่เกษตรกรรม การบริโภค อุปโภค หรือสุขภาพอนามัย

ห้ามมิให้ผู้ใดทำให้ประตูน้ำ ฝาย เขื่อนระบาย ประตูระบาย ท่อน้ำ ท่อเชื่อมสะพานทางน้ำ ปุ่ม เสา หรือสายโทรศัพท์ ที่ใช้ในการชลประทานเสียหายจนอาจเกิดอันตรายหรือขัดข้องแก่การใช้สิ่งที่กล่าวนั้น

ทั้งนี้ ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายนี้จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด

๔. ข้อควรพิจารณาที่สำคัญของกฎหมายเพื่อการชลประทาน

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๔๘๕ เป็นกฎหมายสำคัญที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุข โภค การอุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำ

และการป้องกันความเสียหายอันเกิดจากน้ำของประเทศ ดังนั้น กฎหมายดังกล่าวจึงต้องเป็นกฎหมายที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากการพิจารณา กฎหมายดังกล่าวพบว่ายังมีประเด็นข้อกฎหมายที่ควรได้รับการพิจารณา ดังนี้

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๖๒ เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๘๕ มีเจตนารมณ์เพื่อส่งเสริมและควบคุมการชลประทานของรัฐ ซึ่งในขณะนั้นระบบการชลประทานยังไม่มี ความซับซ้อน โครงการชลประทานขนาดใหญ่ยังมีไม่มาก และประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการชลประทาน แต่ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เห็นได้จากความต้องการใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นแต่คุณภาพน้ำลดต่ำลง เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่ ในขณะที่บางพื้นที่กลับต้องประสบกับอุทกภัยที่สร้างความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจทั้งที่มีโครงการชลประทานขนาดใหญ่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงสมควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ ให้มีความทันสมัยและมีการบริหารจัดการน้ำเกี่ยวกับการชลประทานอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีปริมาณน้ำที่เพียงพอต่อความต้องการ ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำ ส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์จากทางน้ำชลประทานได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ และควรยกเลิกอัตราค่าชลประทานสูงสุด เนื่องจากการกำหนดอัตราค่าชลประทานสูงสุดไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติจะทำให้ขาดความยืดหยุ่นและยากต่อการแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การกำหนดอัตราค่าชลประทานสูงสุดไว้ในกฎหมายระดับรองจึงมีความเหมาะสมมากกว่าซึ่งหากกำหนดรายละเอียดอันเกี่ยวกับอัตราค่าชลประทานในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเมื่อมีการแก้ไขต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาซึ่งใช้เวลาในการพิจารณามากซึ่งจะไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ เห็นว่าอัตราโทษซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ เป็นอัตราโทษที่ต่ำไม่สามารถป้องปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการชลประทานได้ เช่น เมื่อเจ้าพนักงานได้ส่งน้ำ ระบายน้ำ หรือสูบน้ำเข้าไปในที่ดินแห่งใดเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูก ผู้ใดปิดกั้นน้ำไว้ด้วยวิธีใด ๆ จนเป็นเหตุให้น้ำไม่ไหลไปสู่ที่ดินใกล้เคียงหรือปลายทาง ผู้นั้นต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือกรณีที่ผู้ใดนำหรือปล่อยสัตว์พาหนะลงไปในทางน้ำชลประทานประเภท ๑ และประเภท ๒ หรือเหยียบย่ำคันคลอง ชานคลอง หรือบริเวณสิ่งก่อสร้างอันเกี่ยวกับการชลประทาน ผู้นั้นมีความผิดต้องรับโทษปรับเรียงตามตัวสัตว์ตัวละ ๕ บาท ขึ้นไป แต่ไม่เกินตัวละ ๕๐ บาท เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ได้มีการดำเนินการเพื่อปรับปรุงพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พุทธศักราช ๒๕๘๕ ให้ทันสมัย โดยคณะรัฐมนตรีชุดที่มีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอ

และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๒ ซึ่งขณะนั้นร่างพระราชบัญญัติ การชลประทานหลวง พ.ศ. อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา^๓

๕. บทสรุป

การบริหารจัดการน้ำต้องตั้งอยู่บนหลักการสำคัญว่า รัฐต้องจัดสรรทรัพยากรน้ำให้อย่างทั่วถึง ไม่ว่าจะเป็นด้าน การพัฒนาระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการพัฒนา ด้านการเกษตรกรรม การพลังงาน การสาธารณสุข โภค การอุตสาหกรรม การคมนาคมทางน้ำ และการป้องกันความเสียหาย อันเกิดจากน้ำของประเทศด้วย โดยที่น้ำมีอยู่อย่างจำกัดและเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชน จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการในเรื่องน้ำซึ่งจะต้อง มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำเพื่อการชลประทานให้มีความทันสมัยมีบทบัญญัติ ที่ชัดเจนในการควบคุมดูแลกิจการชลประทาน ยังจะต้องนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาใช้ กับการชลประทาน เสริมสร้างความรู้ความชำนาญให้แก่บุคลากรที่ทำงานด้านชลประทาน และต้อง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการชลประทานควบคู่กันไปด้วย การบริหาร จัดการน้ำเพื่อการชลประทานจึงจะสัมฤทธิ์ผล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ ตลอดจนสามารถ ป้องกันอุทกภัยซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนและความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ และ หากมีกฎหมายแม่บทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการน้ำเพื่อ การชลประทานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น **จ**

^๓ร่างพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. สืบค้นข้อมูลจากกรมชลประทาน เว็บไซต์ : www.rid.go.th/2009/.